

LAKIALOITE 56/2010 vp

Laki elatustukilain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan elatustukilakia (580/2008) muutettavaksi siten, että elatustuen täysi määrä yhdelle lapselle korotetaan nykyisestä 139,54 eurosta 150,00 euroon kuukaudes-

sa. Elatustuki on Kelan maksama tuki, jolla turvataan lapsen elatus, jos lapsi ei saa elatusapua elatusvelvolliselta vanhemmalta.

PERUSTELUT

Elatustukea maksetaan yhteiskunnan varoista lapselle, kun elatusvelvollinen vanhempi on laininlyönyt elatusavun maksamisen, elatusvelvollinen ei pysty maksamaan elatusapua, lapselle ei ole voitu vahvistaa isää tai elatusapu on määrätty pienemmäksi kuin elatustuki. Elatustuen tavoitteena on turvata lapsen oikeus riittävään elatukseen tilanteissa, joissa lapsen yksityisoikeudellinen elatus ei tule turvatuksi. Elatustuen suuruudesta ja saamisedellytyksistä säädetään elatustukilaissa (580/2008).

Elatustukea sai vuoden 2009 lopussa 95 900 lasta ja 65 000 perhettä. Elatustukea saaneiden lasten määrä kasvoi edellisvuodesta 2,3 %, kun kymmenen viimeisen vuoden ajan suunta on ollut laskeva. Elatustukea saaneiden lasten osuus 0–17-vuotiaista on 8,8 %.

Elatustuen toimeenpano siirtyi kunnilta Kelaan vuoden 2009 huhtikuussa. Tiedot elatustukea saaneiden lasten määrästä ja maksetuista elatustuista keräsi siihen asti Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (aikaisemmin Stakes), ja vuot-

ta 2009 koskevat tiedot on yhdistetty Kelassa. Vuoden 2009 lopussa elatustukea saaneista henkilöistä 11,2 % oli miehiä. Tuki maksetaan tavallisesti lapsen vanhemmalle tai muulle henkilölle, jonka hoidossa lapsi on. Se voidaan myöntää ja maksaa myös 15 vuotta täyttäneelle itsenäisesti asuvalle lapselle itselleen.

Elatustuki maksetaan joko täysimääräisenä tai vähennettynä. Täysimääräisen elatustuen määrä on 1.1.2010 lukien 139,54 euroa kuukaudessa lasta kohden. Keskimääräinen elatustuki oli joulukuussa 128,20 euroa/kk lasta kohden. Tuensaajista suurin osa (67 %) sai täysimääräistä elatustukea. Elatustuki on verotonta tuloa. Elatustukeen eivät vaikuta muut Kelan tuet kuin lapselle myönnetty sotilasavustus, joka vähennetään elatustuen määrästä. Vuoden 2010 talousarvioesityksessä elatustukea (arviomääräraha) koskevalle momentille myönnetään 162 700 000 euroa.

Eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannusindeksiin annetun lain (583/2008) mukaan

elätustukilaissa tarkoitettujen elatustuen määrä tarkistetaan kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951 = 100) nousua vastaavasti. Elatustukea korotettiin noin 2,3 (2,297) prosenttia 1.1.2010 lukien. Korotuksen määrä muodostuu elinkustannusindeksin muutoksesta sekä edelliseltä tarkistuskerralta siirtyneestä säästöstä. Laki on tullut voimaan 1.4.2009, ja sillä on kumottu eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin 16 päivänä joulukuuta 1966 annettu laki (660/1966) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Lakialoitteessa ehdotetaan elätustukilain 9 luvun 39 §:n 2 momentti vanhentuneena ja tarpeettomana kumottavaksi, sillä pykälän 1 momentissa on indeksisidonnaisuuden osalta viitattu riittäväällä tavalla sovellettavaan lakiin (583/2008).

Lapsiperheköyhyyden (pienituloisuusaste, kotitalouden tulot alle 60 % kotitalouksien mediaanituloista) kasvu on ollut voimakasta. Lapsiperheiden osuus köyhyysriskirajan alapuolella elävistä perheistä on nelinkertaistunut viime laman jälkeen. Suomessa on noin 150 000 suhteellisen köyhyysriskirajan alapuolella elävää lasta. Tämä raja tulee vastaan, kun henkilön tulot ovat alle 60 % keskimääräisestä tuloitasosta eli mediaanitulosta. Yksineläjällä rajana ovat 1 100 euron nettotulot.

Suomessa on myös absoluuttisesta köyhyydestä kärsiviä lapsia, joilla biologisten perustarpeiden tyydyttäminen on puutteellista. Puutetta on siis ruuasta, juomasta, hygieniasta ja suojasta. YK:n mukaan tämä tulo raja on yksi dollari päivässä. Leipäjonoissa lapsiperheiden osuus on kasvanut. Myös suhteellinen köyhyys pitäisi ottaa vakavasti, vaikka lapset eivät nälkää näkiskään.

Eniten pienituloisuus on kasvanut alle 3-vuotiaiden lasten perheissä ja yksinhuoltajaperheissä. Suhteellinen köyhyys on yksinhuoltajaperheillä yli kolme kertaa yleisempää kuin kahden vanhemman perheillä. Yksinhuoltajaperheiden köyhyys koskee suurta määrää lapsia, sillä joka viides lapsiperhe on yksinhuoltajaperhe.

Yksinhuoltajaperheiden taloudellisen aseman heikkenemisen taustalla on mm. niin työmarkkinoihin ja tulonsiirtoihin kuin verotuk-

seenkin liittyviä tekijöitä. Yksinhuoltajaperheiden tulojen kasvu on ollut selvästi heikompaa kuin muilla lapsiperheillä ja väestöllä keskimäärin. Yksinhuoltajien työllisyysaste on matalampi, heidän mahdollisuutensa joustaa työmarkkinoilla on heikempi, ja heidän palkkatasonsa on pienempi kuin muilla vanhemmilla. Valtaosa lapsiperheistä saa vähemmän tulonsiirtoja kuin joutuu niitä maksamaan (maksetut tulonsiirrot = välittömät verot, sosiaaliturvamaksut, pakolliset eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut ja maksettu elatusapu) eli valtaosalla lapsiperheistä tulonsiirtojen nettovaikutus on negatiivinen.

Myös suomalaista yhteiskuntaa uhkaa polarisaatiokehitys. Sosioekonomiset tekijät selittävät suuressa määrin terveyseroja Suomessa, joten lapsiperheiden köyhyys on haaste myös terveyserojen kaventamisen kannalta. Sosioekonomiset seikat vaikuttavat muun muassa mielenterveyteen. Heikossa taloudellisessa asemassa olevien mielenterveydellinen haavoittuvuus voi WHO:n mukaan selittyä mm. sillä, että he joutuvat kokemaan paljon epävarmuutta esimerkiksi työelämän ja toimeentulon suhteen, toivotonmuutta ja nopeita sosiaalisia muutoksia. Lapsiperheiden köyhyys on riskitekijä lasten kehitykselle ja hyvinvoinnille sekä vanhempien jaksamiselle. Esimerkiksi riski lasten sijoituksiin kodin ulkopuolelle kasvaa. Siitä huolimatta, ettei köyhyys ja aineellinen puute saa olla syynä lapsen sijoittamiseen, ne ovat monissa EU-maissa kuitenkin selvä perussyy.

Suomen perustuslain mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Suomalaislapsen keskimääräinen kulutus on noin 525 euroa kuukaudessa (Tilastokeskus 2005).

Lapsiperheiden sosiaaliturvan rapautumisen seurauksena yhteiskunnan osallistuminen lapsista aiheutuvien kustannusten kattamiseen on ohentunut. On huomattava, että yhteiskuntavastuu sisältää ekologisen, taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen kestävyuden ohella sosiaalisen kestävyuden — jokaisessa yhteiskunnassa tulisi panostaa sosiaalisiin tavoitteisiin. Kyse on kansalaisten tarpeiden laajemmasta huomioonotta-

misesta. Jos huomio kiinnitetään vain perustarpeiden tyydyttämiseen, henkisemmät tarpeet jäävät taka-alalle. Sosiaaliturvan uudistamista valmistelleen SATA-komitean esitykset olivat pettymys lapsiperheille. Komitean esitykset sisälsivät vain vähän ehdotuksia lapsiperheiden sosiaaliturvan parantamiseksi ja lasten kokeman köyhyyden vähentämiseksi.

Lapsiperheiden sosiaaliturvan jälkeenjääneisyys on korjattava. Tässä aloitteessa ehdotetaan, että elatustuen täysi määrä nostetaan 150 euroon, mikä tarkoittaa noin 12 miljoonan euron menolisäystä valtion budjettiin. Elatus-tuki kohdentuu yksinhuoltajatalouksille. Elatus-tuen tasoa nostamalla voidaan kohdistaa tarvitta-

vaa lisätukea pienituloisille yksinhuoltajakotitalouksille, joiden taloudellinen toimeentulo on kehittynyt heikoimmin.

Korotuksen vaikutuksia on seurattava ja asiaan on palattava lisäkorotuksin heti taloudellisen tilanteen selkiytyessä. Tavoitteeksi voidaan ottaa, että jo vuonna 2012 elatustuen täysi määrä nostetaan 200 euroon (valtion vuoden 2010 budjettiin verrattuna noin 70 miljoonan euron korotus).

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

elatuskylain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan elatuskylain (580/2008) 39 §:n 2 momentti ja
muutetaan 9 § seuraavasti:

9 §

Täysimääräinen elatuskyl

Elatuskyl täysi määrä yhdelle lapselle on kunkin elatusvelvollisen osalta 150,00 euroa ka-

lenterikuukaudessa, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä 9 päivänä syyskuuta 2010

Päivi Räsänen /kd
Bjarne Kallis /kd
Kari Kärkkäinen /kd

Tarja Tallqvist /kd
Toimi Kankaanniemi /kd